

PHILOSOPHY

к.соціол.н., доцент Александров Д.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б.Хмельницького

АГОНАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ КУЛЬТУРНОГО СЕНСОТВОРЕННЯ

Виходячи із завдання побудови конвергентності вищої освіти до ідей громадянського суспільства в Україні, особливої гостроти та актуальності набуває переорієнтація гуманітарної освіти на таку, що безпосередньо формує ціннісні орієнтири особи. Ключова роль тут належить суспільствознавчим дисциплінам. Надзвичайна значущість останніх у формуванні особистої та суспільної свідомості належить до найбільш фундаментальних традиційних особливостей національної культури. До того ж викладання суспільствознавчих дисциплін, що побудоване на основах філософії, історії, етики та комунікативної дидактики, несе в собі могутній потенціал набуття конвергентної свідомості [1, с.52].

Значні дидактичні переваги можуть бути пов'язані також з введенням в систему вищої освіти таких дисциплін, як соціально-політичний аналіз (за спеціальною програмою розвитку культури політичного мислення) і ораторське мистецтво (як курс, що формує не «красномовство», а перш за все культуру агональної комунікації). Агональна комунікація в цьому випадку є темою та кодом генералізації, тобто охоплює цілий простір культури, який сучасний науковий істеблішмент називає «агональною культурою».

Слід зазначити, що процеси освітнього сенсотворення за останні роки все більше виявляється як безпосередня реакція освітньої системи на нормативні вторгнення, зовнішні вимоги, збільшення можливостей комунікації. І якраз тут в агональному культурному коді розкривається сила, що скерована на консолідацію навколо ціннісного ядра, утворюється нова конструкція, всі функції якої пов'язані з виживанням в екстремальних умовах. У діалогічному вимірюванні філософії освіти агональна комунікація корисна актуалізацією контакту між світами «природа і суспільство», «свій і чужий», «вищий і

нижчий», «живий і мертвий», «сакральний і профанний», як міжкультурна комунікація, або комунікація, що здійснюється на межі культури.

З точки зору філософії культури, кожного разу, коли відбувається актуалізація діалогічного контакту між позначеними світами, агональність виступає основним засобом сенсотворення. Як свідчить історичний досвід, тематизація комунікацій, виникаючи в зрізі «тут-і-зараз», охоплює декілька поколінь, формуючи когорту учасників агональної події. Виниклі теми фіксуються в комунікативній пам'яті, а оскільки комунікативна пам'ять конденсує весь цей досвід, то ті події або явища, речі і місця, які були пов'язані з агонем, оформляються в наративну конструкцію і переходять в реєстр історичної пам'яті.

Відтак, сенси утворюються як результати рекурсивної діяльності і в той же час самі виступають джерелом цієї діяльності. В результаті діалогізації сенси актуалізуються в певних знакових системах, але сенс сам по собі вимагає «к-собі-звернення» і лише тоді він може визначитися як сенс. Це звернення пов'язане з відмінністю «сенс – безглузде», і, отже, подібна операція робить сенс осмисленим, породжує ще один сенс.

Згідно Н.Луману, системи здійснюють свої операції як операції спостереження, які роблять можливим завдяки сенсотворенню відрізнити саму систему від навколишнього її світу, – і це не дивлячись на те, що комунікації можуть здійснюватися лише в межах системи [2, с.127]. Іншими словами, вони розрізняють «само референцію» та «інореференцію». З абстрактної точки зору, мова йде про «повторний вхід» деякої відмінності в те, що було з її допомогою відрізнено. У цих механізмах, що здійснюють відмінності, полягає підстава побудови сенсу, яка може визначитися саме як результат повторного осмислення.

Діалогізуюча свідомість не виходить за межі власної свідомості, вона як аутопойетична система породжує сенси, причому прикордонне положення соціального визначає просторові координати: розрізнення «природного – соціального» слугує початком відліку. При цьому не природа, а прикордонність, тобто простір розрізнення є потенційним полем, що породжує сенси. У цьому полі відбувається їх селекція, тоді як сама потенція знаходиться прихованою в розрізненні, яку свідомість, за Н.Луманом, не усвідомлює в той «момент коли».

Згідно О.Волкову, у цьому розрізненні ми стикаємося з істиною буття, де буття, будучи єдиним, всеосяжним, через комунікаційні системи прочиняється перед свідомістю як світло, прояснення, або як одкровення. З рештою, процес розрізнення розрізень утворюють комунікативні сенси шляхом повторних і багатократних рекурсій. Комунікативний рух, що розуміється як потік, поле, є вловимим тільки в одному зрізі часу, в ситуації «тут-і-зараз», коли він здійснює його від минулого до майбутнього [3, с.34].

За допомогою сенсотворчої діалогізації ми торкаємось фундаментальних підстав освіти як певної смислової, системної єдності, впорядкованої в мовних формах, але схильної до руху і флуктуацій. Ми виявляємо, як в цьому розрізненні народжуються комунікативні знакові системи. Галузь розрізнення припускає, що між соціальною (або психічною) системою і зовнішнім для неї світом існує прикордонний простір. Її положення є проміжним, а невизначеність межі породжує все нові і нові сенси. Сенси оформляються в символи і знаки, вони так би мовити стають трансцендентними. Ми стикаємося з певною заздальгідь існуючою селекцією, ентропією, весь час відсікаючою та додаючою до комунікативного нарративу нові лакуни, які заповнюються інтерпретаціями.

Ця прикордонна територія є агональною за своєю сутністю, оскільки саме тут на глибинному рівні відбувається становлення, збереження, перевірка нового у культурі. Сенси, що пройшли перевірку часом, закріплюються мнемонічними механізмами, які служать для навчання діяльності, подальшої орієнтації в наочному світі [4, с.9]. Межа, яку визначає розрізнення, містить парадокс відомий ще з часів античності: «де знаходиться межа між межею і тим, що від неї відмежоване?», який включає процес породження однією відмінністю іншої відмінності. Адже Н.Луман, ґрунтуючись на цьому парадоксі, вважає відмінність розрізень процесом породження культурної реальності, де межа виявляється засобом сенсотворення та конструювання об'єктів, а реальністю визнаються самі межі та залучені до них артефакти розрізнення.

Література:

1. Троїцька О.М. Діалог і діалогічність в культурно-освітньому просторі: філософські засади / Троїцька О.М. // Гуманітарний

- вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. – №65. – С.50-57.
2. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Никлас Луман // Под ред. Н.А.Головина. — СПб.: Наука, 2007. — 648 с.
 3. Волков О.Г. Екзистенціальна діалектика педагогічного дискурсу: трансмісія станів існування / О.Г. Волков // Versus, 2014. – №2. – С.33-38.
 4. Землянський А.М. Евристичний потенціал феноменології в історичному пізнанні / А.М. Землянський // Гуманітарний часопис, 2005. – №4. – С.5–9.